

Kaupunkitutkimuksen päivät 2026 – Työryhmä 7

Ylirajaiset kaupungit

Aika: Perjantai 8.5. klo 10-11.30

10.00–10.30 ”Ylirajaiset vaikutteet”

- Joonas Kananen: Urheilurakentamiseen heijastunut ylirajaisuus 1920- ja 1930-lukujen Turussa
- Mikko Laaksonen: Asuntoaluesuunnittelua yli Suomen, Puolan ja Viron rajojen 1950-luvulta 1970-luvulle

10.30–11.00 ”Ylirajainen yhteistyö”

- Väinö Pitkänen: MAL-suunnittelun ja maakuntakaavoituksen koordinaatio
- Tapani Touru: Seudullisen liikennejärjestelmätyn merkitys ja päätöksenteko

11.00–11.30 ”Ylirajaiset ilmiöt”

- Marianna Kotilainen: Ylirajaisten ilmiöiden tunnistamisesta muutospolkuihin: tietosynteesi kaupunkikehittämisen tukena
- Tytti Suominen: Juhliva Turku: Vuotuisjuhlien ylirajaisuutta kaupungissa

Joonas Kananen

Turun yliopisto

Urheilurakentamiseen heijastunut yllirajaisuus 1920- ja 1930-lukujen Turussa

Urheilurakentamiseen heijastunut yllirajaisuus 1920- ja 1930-lukujen Turussa Yllirajaisuus on elimellinen osa urheilua, ja jo pelkästään kansainvälisten liittojen asettamat säännöt yhdistävät paikallistason toimijat osaksi yllirajaisia verkostoja. Tämän pohjalta suuret urheilutapahtumat, kuten olympialaiset, merkitsevät tilaisuuksia kohtaamisille, joissa eri kansakunnat toimivat laajasti jaettujen yhteisten sääntöjen puitteissa. Tämä luo samalla myös edellytykset sille, että urheilu on läpi modernin aikakauden toiminut "yhteisenä kielenä" sekä kansakunnille että monenlaisista taustoista tuleville ihmisille.

Esitelmä yhdistää urheilun yllirajaisuuden osaksi kaupunkitilan tarkastelua ja keskittyy urheilutilojen muotoutumiseen 1920- ja 1930-lukujen Turussa. Suunnitteluprosesseihin vaikuttaneiden yllirajaisen vaikutteiden ohella huomio kiinnittyy siihen, millaisia toiveita ja odotuksia urheilun tiloihin kanavoitui. Tätä kautta esitelmä pohtii myös mielikuvia, joita Turusta haluttiin tuottaa näiden suunnitteluprosessien yhteydessä.

Esitelmä nojautuu ensisijaisesti Turun kaupungin liikuntalautakunnan arkistoaineistoihin, jotka tarjoavat näkymiä kaupungin urheilurakentamiseen vaikuttaneisiin kansainvälisiin esikuviin ja yllirajaisiin vaikutteisiin. Toisaalta näitä mielikuvia ei mielletty yksisuuntaisiksi, vaan rakentamisen kautta Turun koettiin voivan esiintyä edukseen kansainvälisessä kontekstissa. Lisäksi urheilun tilojen nähtiin voivan vaikuttaa kaupungista syntyneisiin mielikuviin myös kansallisella ja paikallisella tasolla, mikä korostaakin näihin tiloihin liittynyttä historiallista moniäänisyyttä.

Arkistoaineistojen ohella urheilurakentamisen kontekstia avaavat 1920- ja 1930-luvulla julkaistut urheilu- ja liikuntarakentamisen oppaat, kuten Vietti Nykäsen Nykyaikaisia uimahalleja (1926) ja Hugo Lahtisen Urheilukenttä ja -välineet (1930), joiden vaikutus välittyi selvästi Turun urheilun tiloja koskeneeseen keskusteluun. Toisaalta yllirajaisuuden teema näkyi myös oppaissa, sillä niiden pohjana toimivat kirjoittajien tekemät opintomatkat muualle Eurooppaan.

Esitelmä tarkastelee lähemmin Turun 1920- ja 1930-lukujen uimahalli-kysymystä sekä Urheilupuiston ja Kupittaaan alueita, jonne suunniteltiin tiloja muun muassa jalkapalloseuralle, yleisurheilulle ja pyöräilylle. Näiden kaupunkiympäristöjen suunnitteluprosessit osoittivat, kuinka urheilun tilat toimivat kuvastimena monenlaisille kaupunkiin ja sen toimijuuteen liittyneille toiveille.

Mikko Laaksonen

Turun yliopisto

Asuntoaluesuunnittelua yli Suomen, Puolan ja Viron rajojen 1950-luvulta 1970-luvulle

Väitöskirjani käsittelee suomalaisen modernistisen asuntoarkkitehtuurin kansainvälisiä verkostoja. Esitelmässä käsittelen Suomen, Puolan ja Viron asuntoaluesuunnittelun yhteyksiä kylmän sodan aikana.

Arkkitehtuuri oli keskeinen osa Suomi-kuvan luomista 1950-luvulta 1970-luvulle. Suomen rakennustaiteen museo toteutti kiertäviä Suomen arkkitehtuurin näyttelyitä, jotka kiersivät sekä itä- että länsiblokissa että Etelä-Amerikassa, Afrikassa ja Aasiassa. Niissä korostuivat tietyt asuntoalueet kuten Roihuvuori ja Pihlajamäki Helsingissä, Kortepohja Jyväskylässä, Ylioppilaskylä Turussa sekä Olari Espoossa. Puolalaisten, länsi- ja itäsaksalaisten tahojen kanssa toteutettiin myös suomalaisen kaupunkisuunnittelun näyttelyjä.

Neuvostoliitto tarvitsi stalinismin jälkeen uusia asuntorakentamisen malleja. Nikita Hruštšov antoi vierailtuaan Tapiolassa 1957 ukaasin, jonka mukaan neuvostoarkkitehdit saivat vierailla Suomessa. Virolaiset arkkitehdit hyödynsivät mahdollisuuksia paljon, ja Tallinnaan nousi Gonsiori – kadulle Roihuvuorta ja Trummi – kadulle Pihlajamäkeä suoraan jäljitteleviä taloja. Leonid Brezhnev vieraili 1961 puolestaan Turussa, ja Luolavuoren Liisankadun kerrostalot esiteltiin Architectura SSSR – lehdessä.

Puolassa Halina Skibniewska toteutti Sady Żoliborskie – asuntoalueen 1958 – 1963 suomalaisten esikuvien pohjalta. Arkkitehtuuriteoreetikko Oskar Hansenilla oli tiiviit yhteydet Suomeen Aulis Blomstedtin kautta. Yhdessä Zofia Hansenin kanssa toteutetuissa lähiöissä Osiedle Słowackiego Lublininssa sekä Przyczółek Grochowski Varsovassa näkyy yhteydet suomalaiseen arkkitehtuuriin. Hansenin artikkeli ”Avoimen muodon elementtejä etsimässä” julkaistiin Arkkitehdissa ja hän luennoi Teknillisessä korkeakoulussa 1962.

Virossa esimerkiksi Tallinnan Mustamäen, Väike-Oismäen ja Lasnamäen lähiössä sekä Tarton Annelinnin alueella on pinnallisesti paljon samankaltaisuuksia suomalaisen rakentamisen kanssa. Mutta onko tämä samankaltaisuus vain haiden ja delfiinien kaltainen konvergenssi?

Väinö Pitkänen
Aalto-yliopisto

MAL-suunnittelun ja maakuntakaavoituksen koordinaatio

Tämä esitelmä käsittelee diplomityötäni aiheesta MAL-suunnittelun ja maakuntakaavoituksen koordinaatio Helsingin, Tampereen ja Lahden MAL-seuduilla ja niitä vastaavissa Uudenmaan, Pirkanmaan ja Päijät-Hämeen maakunnissa. MAL-työn ja -suunnittelun suhde on ollut aina sen perustamisesta lähtien epäselvä maakunnallisen maakuntakaavoituksen kanssa, mikä johtuu suunnittelutasojen välisistä pehmeän ja kovan suunnittelun logiikoiden eroista. MAL-suunnittelun vapaamuotoisuus luo myös alueellisia eroja tähän suhteeseen. Aihetta tarkastellaan verkottuneen hallinnon, strategisen suunnittelun, pehmeiden suunnittelukäytäntöjen ja koordinaation näkökulmista.

Tulokset osoittavat, että koordinaatiota tapahtuu kaikilla kohdealueilla, mutta sen laatu ja voimakkuus vaihtelevat useista syistä johtuen. Lahden ja Päijät-Hämeen sekä Tampereen ja Pirkanmaan alueilla selkeämmät hallintorakenteet ja integroidummat suunnitteluprosessit mahdollistavat paremman koordinaation kuin Helsingin ja Uudenmaan alueella, jossa päällekkäiset ja kompleksiset hallintorajat sekä monimutkaisemmat suhteet eri toimijoiden välillä vaikeuttavat koordinaatiota. Erityisesti on tunnistettu, että Helsingin seudun MAL-työssä oleva institutionaalinen epäselvyys rooleista aiheuttaa vaikeuksia sisäisessä koordinaatiossa, joka siten heijastuu myös maakuntakaavoituksen kanssa koordinoimiseen.

MAL-työn ja maakuntakaavoituksen epäselvä suhde sekä lainsäädännön että käytännön tasolla aiheuttaa haastetta koordinaatioon. Erityisesti MAL-työn pehmeä luonne vaikeuttaa sen suhteuttamista kaavoitukseen. Alueidenkäyttölain uudistuksessa ehdotetut muutokset maakuntakaavan ohjausvaikutukseen, suunnittelun poliittinen ohjaus sekä valtion vaihteleva osallistuminen vaikeuttavat instrumenttien koordinaatiota.

Suosituksena on, että MAL-suunnittelun ja maakuntakaavoituksen epäselvää suhdetta tulisi selventää määrittelemällä niiden välisen suhteen paremmin ja integroimalla niiden prosesseja sekä hallinnollisesti että ajallisesti. Tätä kokonaisuutta tulisi johtaa ja koordinoida keskitetysti yhden toimijan toimesta, sillä se mahdollistaa monimutkaisuuden ja epäselvyyden vähentämisen. Tämän saavuttaminen ei ole kuitenkaan helppoa, ja se vaatii jatkuvaa työtä sekä valtion, maakuntien, kaupunkiseutujen ja kuntien taholta. Suosituksissa korostetaan myös luottamuksen merkitystä koordinaatiolle, jota pystytään vahvistamaan lisäämällä avoimuutta MAL-sopimusvaiheeseen ja keskittymällä juuri kaupunkiseutujen kestävästä kaupunkikehitystä edistäviin toimenpiteisiin.

Tapani Touru

Tampereen yliopisto ja Sitowise Oy

Seudullisen liikennejärjestelmätyn merkitys ja päätöksenteko

MAL-sopimukset ja TEN-T-asetus velvoittavat Suomen seitsemän suurinta kaupunkiseutua laatimaan kestävän kaupunkiliikunnan suunnitelmat (SUMP) vuoteen 2027 mennessä. Kansallisia ohjeita valmistellaan tukemaan seutuja SUMP-työssä ja vahvistamaan seudullisen liikennejärjestelmäsuunnittelun perustaa.

Esitelmätoimitsija tekee parhaillaan SUMP-ohjetyöhön Traficomin konsulttitoimeksiantona selvitystä päättävävuorovaikutuksen parhaista käytännöistä osana seudullisia kestävän liikunnan prosesseja. Konsulttityön lisäksi esitelmätoimitsija laatii väitöskirjaa Tampereen yliopistossa. Tutkimus käsittelee seudullisen liikennejärjestelmätyn kehittämistä ja pohjautuu Tampereen kaupunkiseudun liikennejärjestelmätyn toimintatutkimukseen vuosina 2020–2023.

Tämä esitys tarkastelee Tourun keskeneräiseen väitöskirjatyöhön sekä käynnissä olevaan Traficomin toimeksiantoon tukeutuen seudullisen liikennejärjestelmäyhteistyön ominaispiirteitä ja tarjoaa näkökulmia SUMP-työn edistämiseen.

Tulokset tukevat TEN-T-asetuksen tavoitteita tehdä seudullista liikennejärjestelmäsuunnittelua ja korostavat kansallisten ohjeiden merkitystä seudullisen suunnittelun ohjaamisessa. Pelkät ohjeet eivät kuitenkaan riitä. Vaikuttava seudullinen suunnittelu edellyttää Tourun näkemyksen mukaan myös harkittua organisointia, lisää resursseja ja strategista osaamista. Osallistumisen motivaatiota tulee vahvistaa kytkemällä seudullinen yhteistyö nykyistä selkeämmin rahoituspäätöksiin.

Keskeinen askel on selkiyttää seudullisten SUMPien rooli Suomen lakisääteisissä suunnittelu- ja rahoitusjärjestelmissä. Vaikka kestävyys tavoitteet, EU-velvoitteet ja mahdolliset rahoitukset ovat tärkeitä kannustimia, ne eivät välttämättä riitä varmistamaan aktiivista yhteistyötä ja toteutusta. Ilman selkeitä rahoituksellisia kytköksiä ja sidosryhmien sitoutumista on riski, että seudullisia kestävän kaupunkiliikenteen suunnitelmia tuotetaan vain muodollisten velvoitteiden täyttämiseksi — ilman todellista vaikutusta.

Seudullista liikennejärjestelmätyn toteutetaan Suomessa nykyisin monilla eri malleilla. Myös se, miten poliittiset päätöksentekijät kytkeytyvät osaksi yhteistyötä, vaihtelee. Lähtökohtaisesti voidaan tunnistaa, että mikäli seudullisen liikennejärjestelmätyn rooli jää epäselväksi, myös viranhaltijoiden osallistuminen jää vajaaksi, mikä puolestaan johtaa poliittisten päätöksentekijöiden vähäisempään osallistumiseen. Tällöin suunnitelmien vaikuttavuus käytännön liikennejärjestelmän kehittämisen ohjaamisessa voi jäädä heikoksi.

Esitys kutsuu avoimeen keskusteluun seudullisten kestävän liikunnan suunnitelmien todellisista tavoitteista ja siitä, miten niistä voidaan tehdä merkityksellisiä. Tavoitteena on tuoda keskusteluun käytännön havainnot sekä korostaa vahvempia rakenteita, selkeämpiä rooleja ja johdonmukaisempaa tukea.

Marianna Kotilainen

Rakennustietosäätiö RTS sr

Ylirajaisten ilmiöiden tunnistamisesta muutospolkuihin: tietosynteesi kaupunkikehittämisen tukena

Kaupunkien kestävään kehitykseen liittyvät haasteet ovat yhä useammin monimutkaisia ja systeemisiä sekä useisiin toimialoihin kytkeytyviä ylirajaisia ilmiöitä, jotka edellyttävät muutoksia vakiintuneissa toimintamalleissa. Muutos kohti kestävämpää kaupunkikehitystä edellyttää tietoa näiden ilmiöiden taustatekijöistä, vaikutuksista ja kehitystarpeista, erityisesti kiinteistö- ja rakentamisalan näkökulmasta. Tarvitaan lähestymistapoja, joilla tutkimustieto ja käytännön toimijoiden näkemykset voidaan tuoda systemaattiseen vuoropuheluun, jotta ilmiöiden kehitystä ja niihin vastaamista voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti. Tässä esityksessä vastataan tähän haasteeseen tarkastelemalla, miten kaupunkikehittämisen hajanaista tutkimus- ja kokemustietoa voidaan koota ja jäsentää kehittämistyön kannalta relevantiksi kokonaiskuvaksi, ylirajaisen ilmiön tietosynteesiksi.

Esityksen keskiössä on Rakennustietosäätiön kehittämä tietosynteesikonsepti, Ilmiökatsaus, jossa kiinteistö- ja rakentamisalaan liittyviä ajankohtaisia viheliäisiä haasteita tarkastellaan systeemisenä kokonaisuutena. Ilmiökatsauksen tavoitteena on rakentaa tarkasteltavasta ilmiöstä systeeminen kuva, joka jäsentää siihen kytkeytyviä tekijöitä ja niiden välisiä synergioita ja jännitteitä. Tarkoituksena on syventää ymmärrystä ilmiön taustatekijöistä ja vaikutuksista sekä tunnistaa sellaisia kehitystarpeita ja keinoja, joiden avulla kiinteistö- ja rakentamisalan toimijat voivat edistää kestävyysmuutosta.

Konseptissa yhdistetään kiinteistö- ja rakentamisalan kestävyysmuutosta ja uudistumista koskevan kolmivaiheisen Delfoi-tutkimuksen (2024–2025) ja sitä täydentävän aihekohtaisen kyselytutkimuksen (2026) empiiriset havainnot aihekohtaiseen tutkimuskirjallisuuteen, jotta eri aihepiireistä voidaan rakentaa tutkimuksellisesti perusteltu kokonaiskuva. Systeemisiä ilmiöitä jäsennetään konseptissa sosioteknisten murrosten tutkimuksessa laajasti käytetyn Multi-Level Perspective (MLP) -viitekehityksen avulla. Viitekehitys mahdollistaa ilmiöiden tarkastelun useilla toisiinsa kytkeytyvillä tasoilla: laajempien yhteiskunnallisten ajureiden (landscape), kiinteistö- ja rakentamisalan vakiintuneiden käytänteiden ja institutionaalisten rakenteiden (regime) sekä uusien innovaatioiden (niche) vuorovaikutuksena.

Menetelmän soveltamista havainnollisestaan ensimmäisten valmisteilla olevien Ilmiökatsausten kautta. Niissä tarkastellaan ensinnäkin väestö- ja asumisrakenteen muutoksen suhdetta uudisasuntotuotantoon, toiseksi rakennuskannan vajaan käyttöä sekä kolmanneksi kaupunkien tiivistymisen ja hyvinvoinnin huomioinnin välistä suhdetta. Esitys tarkastelee Ilmiökatsausta konseptina, joka tekee näkyväksi kaupunkikehityksen monisyiset ja ylirajaiset ilmiöt, niitä ajavat globaalit muutokset sekä sen, miten kiinteistö- ja rakentamisalan nykyinen järjestelmä vastaa niihin. Näin Ilmiökatsaus tukee tutkimustiedon vaikuttavaa hyödyntämistä päätöksenteossa ja auttaa hahmottamaan muutospolkuja kohti kestävämpiä kaupunkeja.

Tytti Suominen

Turun yliopisto

Juhliva Turku: Vuotuisjuhlien ylirajaisuutta kaupungissa

Vuotuisjuhliin ja juhlaperinteeseen ylipäättään liittyy paljon ylirajaisia kulttuurisia merkityksiä. Yksilön elämän tapahtumat liittyvät ihmisen biologiaan ja vanhenemiseen sekä erilaisiin siirtymiin elämänvaiheesta toiseen. Erilaisilla ryhmillä ja organisaatioilla on ympäri maailmaa juhlia ja rituaaleja, joilla vahvistetaan yhteisöjä ja otetaan niihin uusia jäseniä. Vuotuisjuhlat taas kiinnittyvät vuodenaikojen vaihteluun, satovuoden tapahtumiin ja erilaisiin uskomuksiin ja uskontoihin.

Vuonna 2029 pidettävän Turun kaupungin 800-vuotisjuhlan kunniaksi on syytä tarkastella vuotuisjuhlaperinteitä ja niiden muuttumista ylirajaisuuden näkökulmasta. Historiallisesta näkökulmasta Turku on ollut Suomessa tärkeä uusien kulttuuristen ilmiöiden saapumisen paikka. Turun juhlaperinteillä on pitkä kansainvälinen ja ylirajainen menneisyys, joka on itsessään kiinnostava tutkimuksen kohde. Tässä esitelmässä tarkastelen kuitenkin nykyisiä kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisia juhlaperinteitä Turussa. Miten aihetta voisi ja kannattaisi tutkia jatkossa? Miten erilaiset vuotuisjuhlat voisivat yhdistää Turussa asuvia ja siellä vierailevia? Voiko ylirajainen juhlaperinne antaa toivoa kaupunkikulttuurin inklusiivisuuden vahvistumisesta?